

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro
2019 m. spalio 30 d. įsakymu Nr. D1-649

REKOMENDACIJOS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTERIJOS SISTEMOS PAREIGŪNŲ
IR DARBUOTOJŲ ELGESIO IR VEIKSMŲ, KAI JIEMS YRA SIŪLOMAS AR
DUODAMAS KYŠIS

1. Rekomendacijų dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos sistemos pareigūnų ir darbuotojų elgesio ir veiksmų, kai jiems yra siūlomas ar duodamas kyšis (toliau – rekomendacijos) tikslas – užkirsti kelią galimiems korupciniams veiksams; įtvirtinti, kad sąžiningumas ir skaidrumas Aplinkos ministerijos sistemos veiklos srityse yra prioritetas; didinti visuomenės pasitikėjimą Aplinkos ministerijos sistemos institucijomis ir jų darbuotojais.

2. Šios rekomendacijos taikomos Aplinkos ministerijai, Aplinkos ministerijos sistemos institucijoms, Aplinkos ministerijos reguliavimo sričiai priskirtoms įstaigoms ir įmonėms.

3. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos sistemos pareigūnams ir darbuotojams (toliau – darbuotojai), kurie pagal kompetenciją derina planus ar projektus, išduoda leidimus, licencijas, atestatus, sertifikatus, atlieka objektų patikrinimus, taiko aplinkos apsaugą reglamentuojančių teisės aktų pažeidėjams administracinio poveikio priemones ir kt., gali būti tiesiogiai ar netiesiogiai siūlomas, žadamas duoti ar duodamas kyšis, siekiant palankaus sprendimo.

4. Teisės aktuose įtvirtinta, kad tarnybines pareigas atliekantys darbuotojai privalo elgtis nepriekaištingai, būti nepaperkami, nepriimti dovanų, pinigų ar paslaugų, išskirtinių lengvatų ir nuolaidų.

5. Darbuotojai turi neprovokuoti, nereikalauti duoti ar pažadėti duoti kyšį ir elgtis taip, kad savo elgesiu nesudarytų įspūdžio, kad yra provokuojama ar reikalaujama duoti, pažadėti duoti kyšį ar susitarti dėl kyšio davimo už darbo pareigų (nepriklausomai nuo to, ar nurodoma konkreti veika ir nuo to, ar ji yra teisėta ar neteisėta) atlikimą ar neatlikimą praeityje ar ateityje.

6. Dažniausiai pasitaikančios korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos – kyšininkavimas, prekyba poveikiu, papirkimas, piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimas, kitos nusikalstamos veikos, jeigu jos padarytos viešojo administravimo sektoriuje arba teikiant viešąsias paslaugas siekiant sau ar kitiems asmenims naudos.

Kyšininkavimas – valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, savo ar kitų naudai tiesiogiai ar netiesiogiai pats ar per tarpininką pažadėjęs ar susitaręs priimti kyšį arba reikalavęs ar provokavęs duoti kyšį, arba priėmęs kyšį už teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus.

Prekyba poveikiu – tyčiniai veiksmai, kai bet kuriam asmeniui, kuris teigia arba patvirtina galįs mainais už nepagrįstą atlygį daryti netinkamą poveikį tam tikrų asmenų sprendimams, tiesiogiai ar netiesiogiai yra žadamas, duodamas ar siūlomas bet koks nepagrįstas atlygis, neatsižvelgiant į tai – ar tas atlygis yra skirtas jam pačiam, ar bet kuriam kitam asmeniui. Taip pat, kai mainais už poveikį yra prašomas, gaunamas ar priimamas pasiūlymas ar pažadas dėl tokio atlygio, nepaisant to, ar tas poveikis padaromas ir ar tariamu poveikiu pasiekiamas norimas rezultatas.

Papirkimas – tiesiogiai arba netiesiogiai pareikštas pasiūlymas, pažadas duoti kyšį arba kyšio davimas valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui už pageidaujamą teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą, vykdant įgaliojimus, arba kyšio davimas per tarpininką, siekiant tų pačių rezultatų.

Piktnaudžiavimas – valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens savo tarnybinės padėties, įstatymais ir kitais teisės aktais suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimas arba nepanaudojimas priešingai tarnybos interesams, jos veiklos principams, esmei ir turiniui. Piktnaudžiavimas savo esme yra drausminis nusižengimas. Tačiau piktnaudžiavimas gali tapti nusikalstama veika, jei dėl to kyla tam tikri pavojingi padariniai, padaroma žala baudžiamąjį įstatymo saugomoms vertybėms.

7. Valstybės tarnyboje dirbantiems asmenims įstatymai draudžia duoti ir priimti bet kokias dovanas¹. Jei darbuotojas priima „dovaną“ už savo atliekamas pareigas – jis priima kyšį.

Kyšis – bet kokios turtinės ar kitokios asmeninės naudos sau ar kitam asmeniui (materialios ar nematerialios, turinčios ekonominę vertę rinkoje ar tokios vertės neturinčios) forma išreikštas neteisėtas ar nepagrįstas atlygis už pageidaujamą valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens teisėtą ar neteisėtą veikimą arba neveikimą vykdant įgaliojimus, taip pat siekiant išskirtinės padėties ar nuolankumo. Kyšis gali būti ne tik pinigai, daiktai, maisto produktai, alkoholis, bet ir paslaugos, nuolaidos, atleidimas nuo turtinių įsipareigojimų ir kt.

Valstybės tarnyboje dirbantys asmenys už savo darbą gauna atlyginimą ir jiems negalima papildomai atsidėkoti (suteikti naudos). Kartais klaidingai manoma, kad kyšiu laikomas pinigų arba daiktų davimas tarnautojui prieš jam atliekant tam tikrus veiksmus, o, jei po veiksmų atlikimo, – tai dovana. Abiem atvejais tai yra nusikaltimas. Kyšis niekada negali būti dovana, tačiau dovana kyšiu gali būti.

8. Visais atvejais, jei manoma, kad gali būti siūlomas, žadamas ar duodamas kyšis (esant bet kokioms asmens užuominoms, prašymams ar pasiūlymams), darbuotojas pirmiausia turėtų taikyti prevencines priemones ir įspėti asmenį, kad tokie veiksmai užtraukia baudžiamąją atsakomybę.

9. Baudžiamoji atsakomybė gresia tiek už kyšio davimą, tiek už priėmimą. Pirmuoju atveju atsako asmuo, duodantis kyšį, antruoju – asmuo, priimantis kyšį.

10. Pažadas, susitarimas, reikalavimas ar provokavimas duoti kyšį yra baigtas nusikaltimas, t. y. pradėti ikiteisminį tyrimą galima ir asmeniui nepriėmus kyšio fiziškai. Baudžiamas yra ne tik pats kyšio davimas / priėmimas, tačiau ir susitarimas ar pažadas duoti / priimti kyšį, taip pat reikalavimas ar provokavimas duoti kyšį.

11. Jeigu darbuotojui atliekant tarnybines pareigas (funkcijas) duodami pinigai, daiktai, dovanų čekiai, maisto produktai, gėrimai ar kitos vertybės, siūlomos nemokamos paslaugos, nuolaidos, t. y. kyšis, darbuotojams rekomenduojama elgtis vadovaujantis toliau pateiktomis rekomendacijomis:

11.1. gavęs pasiūlymą priimti kyšį už tarnybinių pareigų atlikimą ar neatlikimą, darbuotojas privalo:

- 11.1.1. nepriimti kyšio, neatsižvelgiant į jo vertę;
- 11.1.2. jei yra galimybė, padaryti garso ir / ar vaizdo pokalbio (veiksmo) įrašą;
- 11.1.3. aiškiai pareikšti ir savo elgesiu parodyti asmeniui, kad netoleruojate jokių nepagrįstų atlygių ir dovanų;

¹Išskyrus dovanas, gautas pagal tarptautinį protokolą ar tradicijas, taip pat reprezentacijai skirtas dovanas, kaip tai reglamentuoja Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas.

11.1.4. paaiškinti asmeniui, kad jo veiksmai gali būti vertinami kaip nusikalstami ir užtraukti baudžiamąją atsakomybę;

11.1.5. įspėti asmenį, kad apie kyšio siūlymą bus informuotas tiesioginis vadovas, ikiteisminio tyrimo įstaiga², jei yra galimybė, neleisti asmeniui pasišalinti ir skubiai telefonu informuoti tiesioginį vadovą, ikiteisminio tyrimo įstaigą;

11.1.6. kol atvyks ikiteisminio tyrimo pareigūnai, išlaikyti rimtį, parengti rašytinį paaiškinimą apie buvusius kyšio siūlymo ar pažado jį duoti aplinkybes;

11.1.7. iki ikiteisminio tyrimo pareigūnų atvykimo elgtis pagal ikiteisminio tyrimo pareigūnų nurodymus;

11.2. asmeniui padavus kyšį darbuotojas privalo:

11.2.1. neimti kyšio į rankas, neatsižvelgiant į jo vertę;

11.2.2. jei yra galimybė, padaryti pokalbio garso, vaizdo įrašą, nufotografuoti ant stalo ar kitur padėtą kyšį;

11.2.3. aiškiai pareikšti ir savo elgesiu parodyti asmeniui, kad netoleruojate jokių nepagrįstų atlygių ir dovanų;

11.2.4. paaiškinti asmeniui, kad jo veiksmai gali būti vertinami kaip nusikalstami ir užtraukti baudžiamąją atsakomybę;

11.2.5. įspėti asmenį, kad apie kyšio davimą bus informuotas tiesioginis vadovas, ikiteisminio tyrimo įstaiga, jei yra galimybė, neleisti asmeniui pasišalinti ir skubiai telefonu informuoti tiesioginį vadovą, ikiteisminio tyrimo įstaigą;

11.2.6. įsidėmėti kyšio dalyką – koks tai daiktas, jei pinigai – kiek ir kokių kupiūrų, koks jų nominalas, kokia valiuta, kiekis, į ką įdėta ar įpakuota (pvz., į maišelį, voką ir pan.), su kokiais dokumentais ar daiktais pateiktas ir kt. Svarbu tai, kada tiksliai ir kur buvo įdėtas / paliktas kyšis (pvz., atneštuose dokumentuose, kabinete po stalu, tarnybiniame automobilyje ir pan.). Pasistengti paduotą kyšį laikyti asmeniui matomoje, bet nepasiekiamoje vietoje ir, jei yra galimybė, užtikrinti, kad asmuo, davęs kyšį, nepasišalintų iš įvykio vietos;

11.2.7. apsaugoti įvykio vietą, jeigu pinigai, daiktai buvo palikti ant stalo, įkišti į stalčių ar numesti ant žemės, o asmuo, davęs kyšį, pasišalino, palikti juos ten, kur yra, ir neliesti rankomis, imtis visų būtinų priemonių įvykio vietai apsaugoti, neleisti tokioje vietoje kitiems asmenims ką nors liesti. Atkreipti dėmesį, kad ant kyšio dalyko greičiausiai yra įtariamojo pirštų atspaudų, todėl juos būtina išsaugoti (nenutrinti čiupinėjant ar pan.) kartu su kitais daiktais, pateiktais kartu su kyšio dalyku (pavyzdžiui, pinigai įdėti į voką ar kitą daiktą, kurie taip pat gali turėti pirštų atspaudų). Jeigu pinigai buvo numesti ar nukrito, pavyzdžiui, už automobilio sėdynės, geriausia jų neliesti iki ikiteisminio tyrimo pareigūno atvykimo;

11.2.8. jeigu yra galimybė nustatyti įvykio liudytojus, kurie galėjo matyti papirkimo ar bandymo papirkti faktą, užsirašyti jų duomenis ir kontaktinius telefonus, esant galimybei, paprašyti pasilikti įvykio vietoje, kol atvyks ikiteisminio tyrimo pareigūnai;

11.2.9. surašyti išsamų tarnybinį pranešimą, kuriame nurodyti tikslų įvykio laiką, vietą, kyšio dalyką (daiktų, pinigų kiekį, valiutą, kupiūras ir kt.), įvykio liudytojus, aprašyti asmens veiksmus duodant kyšį, jo nurodytus papirkimo motyvus ir priežastis bei kitas reikšmingas aplinkybes;

11.2.10. ikiteisminio tyrimo pareigūnams atvykus į įvykio vietą, vykdyti jų nurodymus, suteikti kuo daugiau informacijos ir duoti teisingus parodymus apie tai, kas įvyko;

² Lietuvos policija, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba ar kita ikiteisminio tyrimo įstaiga, kuriai pavesta tirti tam tikras korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas.

11.2.11. įsidėmėti, kad ikiteisminio tyrimo duomenys yra neskelbtini (neviešinami), nekomentuojami;

11.3. darbo ar ne darbo metu gavęs pasiūlymą paveikti kitą valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį, kad šis atitinkamai veiktų ar neveiktų, darbuotojas privalo:

11.3.1. nepriimti pasiūlymo ar kyšio už pažadą paveikti kitą valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį;

11.3.2. jei yra galimybė, padaryti pokalbio garso, vaizdo įrašą;

11.3.3. aiškiai pareikšti ir savo elgesiu parodyti, kad netoleruoja tokio elgesio;

11.3.4. paaiškinti asmeniui, kad jo veiksmai gali būti vertinami kaip nusikalstami ir užtraukti baudžiamąją atsakomybę;

11.3.5. išsiaiškinti asmens ketinimus, kokio veikimo ar neveikimo siekiama / tikimasi iš darbuotojo, t. y. turi būti suformuluojama priežastis, dėl kurios siūlomas, žadamas ar duodamas kyšis;

11.3.6. įspėti asmenį, kad apie kyšio davimą bus informuotas tiesioginis vadovas, ikiteisminio tyrimo įstaiga, jei yra galimybė, neleisti asmeniui pasišalinti ir skubiai telefonu informuoti tiesioginį vadovą, ikiteisminio tyrimo įstaigą;

11.3.7. kol atvyks ikiteisminio tyrimo pareigūnai, išlaikyti rimtį, parengti rašytinį paaiškinimą apie buvusias kyšio davimo aplinkybes;

11.3.8. iki ikiteisminio tyrimo pareigūnų atvykimo elgtis pagal pareigūnų nurodymus.

12. Jei išėjus asmeniui (pareiškėjui, interesantui ir kt.) savo darbo vietoje darbuotojas tarp dokumentų randa grynųjų pinigų, dovanų čekių, nuolaidų kuponų ir pan. (kad ir kiek laiko būtų praėję), būtina nedelsiant susisiekti su tokiais asmenimis, perspėti apie gresiančią baudžiamąją atsakomybę ir paprašyti kuo skubiau atvykti pasiimti paliktų daiktų. Apie tai nedelsiant informuoti tiesioginį vadovą.

13. Jei neteisėtas atlygis buvo pasiūlytas, pažadėtas arba reikalavimas, grasinimas atlikti tam tikrus veiksmus (tiek teisėtus, tiek neteisėtus) buvo perduotas el. paštu, telefonu ar kitomis ryšio priemonėmis (socialinių tinklų paskyroje), darbuotojas:

13.1. privalo imtis priemonių išsaugoti įrodymus: neištrinti el. pašto laiškų, trumpųjų žinučių, esant galimybei, daryti garso, vaizdo įrašus su neteisėtą atlygį siūlančiu asmeniu;

13.2. jei neteisėtas atlygis buvo atsiųstas anonimiškai kaip pašto siunta ar per kurjerį, padaryti siuntos išpakavimo ir siuntos turinio nuotraukas. Jos gali suteikti papildomos informacijos nustatant kyšio davėją;

13.3. informuoti tiesioginį vadovą, ikiteisminio tyrimo įstaigą.

14. Apie asmens neteisėtus veiksmus rekomenduotina nedelsiant pranešti tiesioginiam vadovui, informuoti Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybą (toliau – STT) telefonu 8-5-266 3333, elektroniniu paštu pranesk@stt.lt arba palikti pranešimą STT interneto svetainėje <https://www.stt.lt/lt/praneskite-apie-korupcija/palikite-pranesima-cia/#turinys/> arba policijai bendruoju pagalbos telefono numeriu **112**.
